

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора педагогічних наук, професора Ольги Василівни Романчук
на дисертацію **Лариси Володимирівни Сливки** за темою **«Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)»**,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. У сучасному світі здоров'язбережувальне виховання набуває особливої актуальності через зростаючий інтерес до здорового способу життя, підвищення свідомості щодо його важливості, як запоруки сталого розвитку цивілізованого суспільства загалом та кожного громадянина зокрема.

Від стану здоров'я безпосередньо залежить якість та продуктивність діяльності людини. Зростаючий рівень хронічних захворювань, ожиріння, психологічні проблеми у дітей та юнацтва привертають увагу державних і громадських інституцій до необхідності впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес, оскільки вони спрямовані на формування здорового способу життя, позитивних звичок. Наукові дослідження підтверджують, що навчання засобом покращення здоров'я впливає на когнітивний розвиток, психологічний стан, емоційне благополуччя; здатність досягати академічних успіхів, розвивати креативність та збалансованість, долати стрес, що набуває особливої актуальності у період воєнного стану в Україні.

Разом з тим, вітчизняні науковці зазначають, що українська освіта не у повній мірі задовольняє запити суспільства та потреби ринку праці. Саме тому в останні десятиліття спостерігаємо системну трансформацію освітньої сфери на всіх рівнях, від початкової школи до закладів вищої освіти.

Джерелом перетворень часто слугує позитивний досвід інших країн. Так Республіка Польща межує з Україною і має тісні геополітичні, економічні, соціальні та культурно-освітні зв'язки, спільні духовні й моральні цінності. Окрім того, у час війни саме ця країна стала одним з основних стратегічних партнерів України у боротьбі за збереження суверенності та інтеграції в європейське співтовариство. Польща має позитивний досвід щодо реформування системи освіти, зокрема у запровадженні інноваційних освітніх здоров'язбережувальних програм, об'єктивне врахування яких може сприяти модернізації діяльності вітчизняних закладів загальної середньої освіти.

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена тим, що здоров'язбережувальне виховання є необхідним компонентом сучасної освіти, яке спрямоване на формування фізично та психологічно здорових, відповідальних та активних громадян, котрі здатні досягти успіху в різних сферах життя.

Оскільки сучасний спосіб життя супроводжується зростаючим ризиком хронічних захворювань, пов'язаних із неправильним харчуванням, малорухливим способом життя та стресами, таке виховання допомагає школярам усвідомити ці ризики та сформувати навички ведення здорового способу життя. Важливим є також соціальний аспект досліджуваної проблеми. Здорові діти мають кращі можливості для навчання та соціальної адаптації. Фізична активність знижує рівень стресу, покращує настрій, зменшує ризики депресії та тривожності, пов'язаної з веденням бойових дій, є профілактикою психологічних проблем. Здорові громадяни є основою стійкого соціального та економічного розвитку країни.

Зважаючи на вищевикладене наголосимо, що дисертаційна робота Лариси Сливки «Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)» є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження провадилося згідно плану науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки

імені Богдана Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» у межах комплексної наукової теми «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання в системі безперервної освіти» (номер державної реєстрації 0108U009122). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 12 від 29 грудня 2015 р.) і на засіданні вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 27 квітня 2023 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації базується на критичному аналізі наукових розвідок українських та зарубіжних учених, які висвітлювали цю проблематику, на використанні сучасних та адекватних методів наукового дослідження, поміж них джерельна (бібліографічна й архівна) евристика; метод головного масиву; вибіркового; пошуково-бібліографічний, синтез; порівняння; персоналістично-біографічний; логіко-синтетичний; хронологічний; порівняльно-зіставний; прогностичний методи.

Основні положення та висновки дисертації обґрунтовані вагомою джерельною базою (1546 джерел, переважна більшість яких, 1220 – іноземні). Обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується також достатньою їх апробацією під час 27 наукових, науково-практичних вітчизняних та міжнародних конференцій і конгресів; публікаціями у журналах, які індексуються у наукометричних базах Scopus та Web of Science; фахових виданнях; упровадженням основних наукових результатів у практику роботи закладів вищої та загальної середньої освіти у різних регіонах України.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею, що викладена на 735 сторінках, з них 409 – основного тексту. Структура дисертації відповідає встановленим вимогам, логічно побудована та розкриває тему дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; представлено концепцію, методологічні підходи й методи роботи; описано наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів наукового пошуку, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

У першому розділі **«Науково-теоретичні основи дослідження проблеми здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI ст.)»** схарактеризовано методологічні засади дослідження, здійснено аналіз поняттєво-категорійного апарату. Авторкою виокремлено параметро-детермінувальний, філософсько-концептуальний, практико-аналітичний, диференційно-аналітичний та прогностичний рівні у розробленій науково-пошуковій моделі дослідження розвитку теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі впродовж хронологічно досліджуваної доби. Чітко визначено комплекс методологічних підходів дослідження здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі впродовж XX – на початку XXI ст. як історико-педагогічної проблеми, що розглядалася у філософсько-психологічному, педагогічному, історичному вимірах. Вагомим здобутком є авторська періодизація розвитку теорії та практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі. З погляду історико-педагогічного контексту виокремлено чотири періоди: перший – передумови (XI ст. – 1918 р.); другий – розвиток (1918–1939); між другим і третім періодами – військова пауза руйнації (1939–1944(45) рр.); третій – інтенсивне формування (1945–1989); четвертий – модернізація і стандартизація (1989–2009).

У другому розділі **«Передумови формування ідейних засад і практики здоров'язбережувального виховання учнівства на польських землях»** виявлено особливості педагогічного знання у контексті виховання здорового підростаючого покоління. Вагомим доробком авторки є детальний аналіз етапів та підетапів формування засад та здоров'язбережувальних виховних й освітніх

ініціатив на польських землях.

Третій розділ **«Розвиток концепцій і нагромадження досвіду здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у Польщі в 20–30-х рр. XX ст.»** присвячений аналізу педагогічних поглядів представників польського суспільства в контексті розвитку теоретичних основ і методики здоров'язбережувального виховання у міжвоєнний період XX ст. Особливу увагу здобувачка приділила також вивченню змісту, методів, засобів і форм здоров'язбережувального виховання учнів в організаційній та практичній діяльності освітніх інституцій. Авторкою виділено два основні етапи розвитку теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі: *етап «закладення основ дидактики здоров'я (ера Станіслава Копчинського)»* (1918–1932 рр.) й *етап «реформування змісту здоров'язбережувального виховання»* (1932–1939 рр.).

Вагомі здобутки авторки представлені й у четвертому розділі **«Формування методологічних засад і організаційної структури здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл в освітньому поступі Польщі в 40-х рр. XX ст. – на початку XXI ст.»**. Лариса Володимирівна аналізує концепт здоров'язбережувального виховання учнів, визначає його місце й форми реалізації у польській загальноосвітній школі. Заслуговує схвалення докладне вивчення позакласної і позашкільної діяльності, а також змістового наповнення здоров'язбережувального виховання учнів упродовж другої половини 1940 рр. – початку XXI ст.

Логічним, на нашу думку, є п'ятий розділ дисертаційної роботи **«Творче використання результатів дослідження у розвитку освітньої практики в Україні»**, у якому обґрунтовано структуровані за змістовим, психолого-педагогічним, дидактичним, моніторингово-оцінним, професійно-підготовчим рівнями пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення української системи освіти. Особливо вагомими є надбання Лариси Сливки щодо практичного впровадження нагромадженого авторкою наукового досвіду в освітній процес. Підтримуємо тезу здобувачки (с. 432 дисертації), що за умов Нової української

школи, доцільним для використання у закладах загальної середньої освіти України може бути досвід Польщі в реалізації моделі здоров'язбережувального виховання.

Вагомим здобутком є представлені авторські напрацювання щодо використання нагромадженого наукового досвіду в освітньому процесі для формування у студентів гностичних, проєктувальних, комунікативних, організаторських, рефлексивно-оцінних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення майбутньої здоров'язбережувальної діяльності у закладах загальної середньої освіти України.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 58 публікацій (з них 52 одноосібні), з-поміж яких 1 монографія, 3 статті у виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, 2 статті – Web of Science, 22 статті у фахових виданнях України; 21 публікація засвідчує апробацію матеріалів дисертації та 7 додатково відображають результати дослідження.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, в опублікованих працях викладені повністю.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Варто підкреслити ідентичність структури та змісту автореферату і дисертаційної роботи. Основні наукові положення й висновки, наведені в авторефераті, у повній мірі обґрунтовані та розкриті у дисертації. Опубліковані праці відображають результати дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація має високий рівень наукової новизни отриманих результатів. Автором вперше схарактеризовано методологічні засади дослідження теорії та практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XX ст.). Науково й теоретично значущою є розроблена автором періодизація генези здоров'язбережувального виховання учнів

загальноосвітніх шкіл Польщі в контексті суспільно-політичних, соціокультурних і науково-педагогічних чинників; системний аналіз досвіду здоров'язбережувального виховання дітей та юнацтва в Польщі.

Застосування відповідних методів дослідження уможливило цілісне висвітлення в історичній ретроспективі здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі впродовж хронологічно досліджуваної доби.

Окрім того у роботі Лариси Сливки систематизовано та уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження щодо здоров'язбережувального виховання учнів. Заслуговують уваги окреслені авторкою рекомендації та перспективні напрями творчого використання польського досвіду здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у системі вітчизняної освіти. Наголосимо також на важливості введення до наукового обігу малознаних в Україні історико-педагогічних праць польських учених.

Важливим здобутком авторки є практичне впровадження отриманих результатів в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 406-Н від 09.02.2023), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17-306 від 21.02.2023), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 421 від 27.02.2023), Мукачівського державного університету (довідка № 384 від 27.02.2023), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/35 від 06.03.2023), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 324 від 20.03.2023); у практику роботи ліцею № 12 імені Івана Франка Івано-Франківської міської ради (довідка згідно з протоколом № 14 від 15.12.2021), Лоп'янського ліцею Долинської міської ради Івано-Франківської області (довідка № 185 від 23.12.2021), Княгининського ліцею Рогатинської міської ради Івано-Франківської області (довідка № 4 від 07.02.2023).

Результати дослідження знайшли своє практичне застосування під час розроблення програм і викладання навчальних дисциплін за вибором студента «Екологія дитинства» і «Педагогіка здоров'язбереження»; у змісті позааудиторної діяльності здобувачів вищої освіти, у проєктуванні і проведенні студентами тематичних позакласних заходів здоров'язбережувального змісту у межах виробничих педагогічних практик; у процесі розроблення силабусів для навчальних дисциплін «Превентивне виховання учнів початкової школи» та «Закордонні практики здоров'язбережувального виховання учнівства».

Висновки і рекомендації, викладені в дисертації, можуть бути використані для модифікації змісту навчальних дисциплін, удосконалення навчально-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх учителів. Систематизовані результати дослідження є підґрунтям для подальших наукових розвідок з історії освіти та виховання, порівняльної педагогіки, педагогічної біографістики.

Представлена дисертаційна робота відповідає паспорту наукової спеціальності 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки.

У тексті дисертаційної роботи відсутні порушення положень і принципів академічної доброчесності, ідеї та дослідження інших фахівців супроводжуються відповідними покликаннями у списку використаних джерел.

Дискусійні положення та зауваження.

Загалом позитивно оцінюючи наукову та практичну значущість дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на деякі дискусійні положення, висловити окремі зауваження та побажання до рецензованої праці.

1. Уважаємо дискусійним задекларований здобувачкою у вступі (с. 10 автореферату, с. 46 дисертації) постулат наукової новизни *«до наукового обігу введено: ... фотографічні матеріали, що зберігаються на інтернет-*

порталах Національного цифрового архіву в Польщі та Національного архіву у Кракові... ».

2. У вступі докторської дисертації, на основі аналізу досліджуваної проблеми, виявлено суперечності, які, за твердженням авторки, мають місце в теорії та практиці педагогічної науки й актуалізують проблему комплексних досліджень, які б цілісно розкривали історичний ракурс педагогічного явища «здоров'язбережувальне виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі» (с. 4 автореферату, с. 37 – 38 дисертації). На нашу думку, у тексті та у висновках доцільно було б конкретизувати, наскільки отримані в процесі дослідження результати вплинули на вирішення означених суперечностей.

3. З метою вибору критеріїв для обґрунтування і розроблення авторської періодизації розвитку досліджуваного педагогічного явища, дисертантка аналізує низку періодизацій (с. 146 – 149). Бажано було б у висновках дисертації увиразнити власне новизну своєї, авторської, періодизації теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі.

4. Упродовж дослідження авторкою зібрано та систематизовано ґрунтовний фактичний матеріал. Доречним видається увиразнення і представлення окремих кількісних та якісних показників, що стосуються, до прикладу, персоніфікації польської педагогічної думки з проблеми здоров'язбережувального виховання дітей та юнацтва, рекомендації і перспективні напрями використання польського досвіду у вигляді таблиць, рисунків, що збагатили б роботу та полегшило сприйняття одержаних автором результатів.

5. У Розділі 5 доречно було б зосередити більше уваги на власне фізкультурно-спортивному аспекті підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта, який є надзвичайно актуальним і перспективним напрямом розвитку професійного потенціалу для формування культури здоров'я, а також підготовці майбутніх педагогів за спеціальністю

014.11 Середня освіта (фізична культура) у контексті здоров'язбережувального виховання дітей та юнацтва.

6. Позитивно оцінюючи напрацювання авторки, вважаємо, що дисертаційна робота значно виграла б, якби у підрозділі 5.2 була представлена інформація про використання історичного досвіду здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти Республіки Польща в умовах сьогодення.

7. Доцільно було б узагальнити та більш лаконічно подати висновки до дисертаційної роботи, окремі положення яких містять, на нашу думку, зайву описову інформацію й інколи частково дублюють текст розділів дисертації.

Разом з тим, висловлені зауваження та пропозиції не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження та жодним чином не знижують наукової цінності дисертаційної роботи.

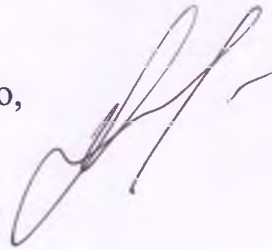
Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація за темою **«Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)»** подається до захисту вперше. Аналіз роботи, автореферату та опублікованих праць Лариси Володимирівни Сливки дозволяє зробити висновок, що виконана нею докторська дисертація є завершеним самостійним дослідженням, у межах якого представлено комплексне вирішення актуальної наукової проблеми щодо теорії і практики здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі упродовж XX на початку XXI століття. Вона має актуальну тему, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість. Висновки відповідають поставленим завданням, які вирішені у повному обсязі.

Таким чином дисертація на тему **«Теорія та практика здоров'язбережувального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Польщі (XX – початок XXI століття)»**, є самостійною, завершеною науковою роботою, яка повністю відповідає вимогам щодо дисертаційних

робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора наук, зокрема вимогам «Порядку присудження і позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 11 листопада 2021 р., а її авторка, Лариса Володимирівна Сливка, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри української та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
доктор педагогічних наук, професор

Ольга Романчук

Підпис О. Романчук засвідчую:

Проректор з наукової роботи
та зовнішніх зв'язків

Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
кандидат біологічних наук, професор

Андрій Вовканич